

Özgür Kar: Rozhovor k výstavě Optimalizované bajky o dobrém životě

Otázky: Daniela a Linda Dostálkovy, Marek Pokorný

Překlad: Kateřina Danielová

Özgür Kar odpovídá na otázky související s dobrým životem, wellbeingem a konflikty, které toto téma v současnosti způsobuje.

Umělec se účastní výstavy Optimalizované bajky o dobrém životě (22/9/2022–1/1/2023) v PLATO.

„Neexistuje snad již nikdo, kdo by neměl žádný volný čas. Kancelář není stálým útočištěm a neděle se staly institucí. V těchto úžasných hodinách volna by tedy měl mít každý v zásadě možnost se skutečně nudit. Ale i když lidé nechtějí nic dělat, něco se jim stane: svět se postará o to, aby nenašli sami sebe.“ (Henri Lefebvre, Kritika každodenního života, 2014). Mohla byste popsat, jak nakládáte se svým volným časem?

Mám pocit, že „volný“ čas mám jenom tehdy, když jsem se svým psem. Když věnuji veškerou pozornost svému psovi, všechno ostatní zmizí. On prožívá každou minutu naplněnou láskou a obsahem. Snažím se od něho naučit, jak žít taky tak. Jinak trávím většinu času u monitorů – buď pracuji, nebo se trápím pročítáním špatných zpráv (doomscrolling).

Jsou vaše každodenní rutina a zdravý životní styl neustále pronásledovány nezdravými rituály? Pokud ano, mohla byste některé z nich uvést?

Myslím, že náš současný život je plný nezdravých rituálů. Upřímně, vlastně nedokážu přijít na jediný zdravý rituál. Vypadá to totiž, jako by každý rituál, který se pro sebe rozhodneme považovat za zdravý, nakonec poškozuje něco jiného. Když ne zrovna lidské životy, tak aspoň přírodu. Nejsem zdravý člověk.

Už jsem to vzdal. Prožívám příliš velký existenciální děs, než abych mohl být zdravý.

Kniha americké kulturní teoretičky Lauren Berlantové *Krutý optimismus* (2011) pojednává o destrukci našich kolektivních představ o životě. Tzv. krutý optimismus je podle autorky něco, po čem toužíme a co je ve skutečnosti překážkou našeho rozkvětu. Berlantová také tvrdí, že „tam, kde nástroje, na nichž jsme závislí, abychom dosáhli dobrého života – záchranná síť, jistota zaměstnání, meritokracie, dokonce i trvalá intimita v našem romantickém životě –, zdegenerovaly do fantazií, které mají stále menší vztah k tomu, jak lidé mohou žít. Jak touha po určité představě dobrého života 20. století – v poválečném období –, kdy žijeme v přesvědčení, že pokud člověk dostatečně tvrdě pracuje nebo splňuje určité podmínky, může dobrého života dosáhnout, často brání lidem podniknout kroky nezbytné k ochraně vlastních zájmů; představit si jinou možnou budoucnost.“ Můžete odhalit své osobní nedosažitelné představy o dobrém životě?

Země bez lidí. To je moje nedosažitelná představa.

Vybíráme si svůj životní styl, nebo jsme jím vybíráni?

Copak vy jste si vybrali, že se narodíte do takového průšvihů?

Soukromí dnes znamená zůstat off-line. Je čas u obrazovky něco, co máte plně pod kontrolou?

Představuji si, že když je člověk dostatečně privilegovaný, může zůstat off-line. Nemusí celý čas hledět do monitorů. Já bohužel tak privilegovaný nejsem. Musím pracovat. Skoro pořád se dívám na nějakou obrazovku.

Německá teoretička umění Isabelle Graw (*In Another World: Notes*, 2014–2017) tvrdí, že „jedna z podmínek neoliberalismu je, že trh zasahuje do oblastí, které byly dříve považovány za ‚soukromé‘, a tedy chráněné

před jeho hodnotící logikou – jako je tělo, zdraví, sociální vztahy – a činí i tyto oblasti předmětem ekonomické optimalizace. Naše nejniternější životy – naše koníčky, vztahy a těla – se pak v podstatě stávají středisky nákladů. Pokud se nám je nepodaří optimalizovat, cítíme se znevýhodnění. Blahobyť tak nahrazuje morálku, ale zdaleka nás nenaplnuje energií, nýbrž vytváří svou vlastní tyranii. Když se totiž cílem stane sebezdokonalování, vede přirozeně k narcismu. Pracujete efektivně, vyděláváte dost peněz, jíte správně, cvičíte dostatečně? Optimalizujete se?“

Kéž bych mohl. Někdy si přeju být narcistní. Vy ne?

Volná činnost stojí zcela vědomě mimo „běžný“ život jako něco „neseriózního“ a zároveň pohlcujícího, bez časových a prostorových hranic – a především bez vidiny zisku. Vzhledem k tomu, že práce umělce je často mylně vnímána jako volná činnost, trávíte svůj volný čas skutečně něčím jiným než prací?

Já taky mylně vnímám uměleckou práci jako volnou činnost. Jinak bych měl pocit, že celou dobu nepřetržitě pracuji. To by mi připadalo dost deprimující a smutné.

Máte někdy nutkavou potřebu utéct od zaběhlé pracovní etiky, schémat, vizuality, formy, způsobu komunikace, tedy obecně od toho, co je vám vlastní?

Většinou mám problém dodržovat svůj vlastní soubor pravidel. Bohužel jsem skoro pořád v běhu.

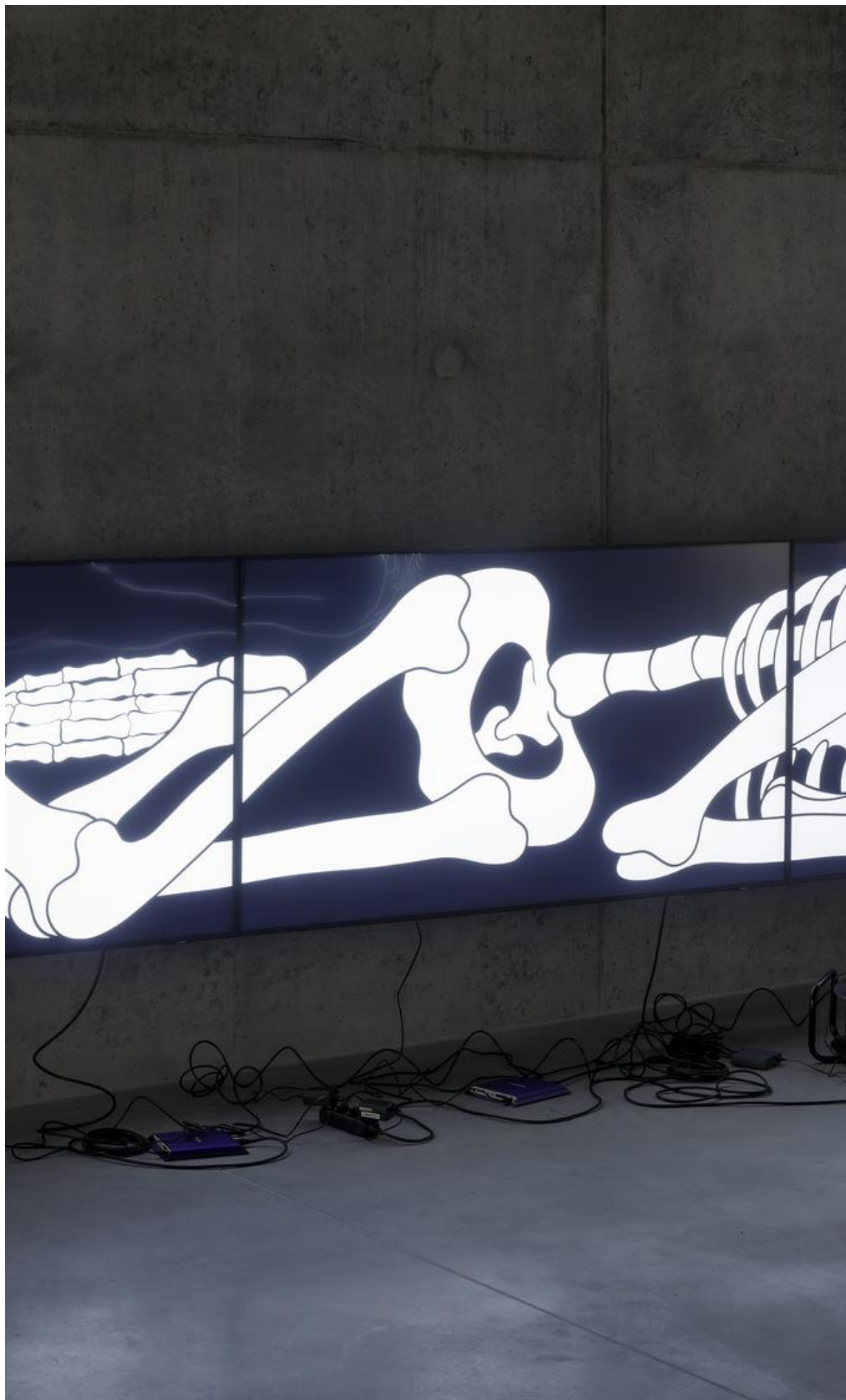
V okamžiku, kdy máme všechny indicie, že se planeta Země zhroutí, cítíte konflikt spojený s rozhodnutími, která se prolínají s vaší tvorbou či realizací uměleckých děl a otázkami životního prostředí?

Ano, nedokážu vytvořit něco, co se po skončení výstavy vyhodí do odpadků. Proto jsou všechny moje práce prezentovány na monitorech nebo přes reproduktory. Zařízení si pronajímám, takže se potom opakovaně používá někde jinde. Počáteční výroba tohoto zařízení a její dopad na životní prostředí

je samozřejmě jiná otázka. Ale aspoň se to dá potom použít u někoho doma jako televize. Vadí mi, když se do výstavních prostor nakupují koberce nebo když se tam stavějí falešné stěny, které se potom vyhodí na skládku. Fakt, že mi to vadí, nepochybně ovlivňuje způsob mé práce. Je to ale hloupé, protože kdyby mi na tom opravdu záleželo, tak bych v první řadě tu práci vůbec nedělal. Řekl bych, že jsme všichni stejně hloupí, když jde o životní prostředí. Prostě chceme mít pocit, že nám na něm záleží, že pomáháme, že se angažujeme, ale neklameme vlastně jenom sami sebe? V tuto chvíli mám pocit, že každý okamžik našeho života životnímu prostředí škodí.

Wellbeing je, zdá se, tak samozřejmý, že uniká kontrole a původně užitečný nástroj se spíše mění v očekávání – od nás samých i od druhých. Blahobyť nahradil morálku. Místo abychom se snažili zlepšit svět, snažíme se zlepšit sami sebe. Jaké předpovídáte budoucí možné aktivity v oblasti wellbeingu?

Počkejte, myslel jsem, že abychom mohli zlepšit svět, musíme nejdřív začít u sebe?

Özgür Kar (* 1992) ve svých černobílých animacích vdechuje život antropomorfním postavám, které se potýkají s existenciálními otázkami. Těla jsou zdánlivě uvězněna v omezeném rámu obřích plochých obrazovek, a zároveň jsou chráněna před vnějším světem. Tito osamělí obři existující v důmyslně technologicky provedených instalacích se mezi dlouhými odmlkami pomalu probouzejí a tlumené šumění jejich melancholických monologů vyzývá diváky k alespoň chvilkovému zamyšlení nad tématem, které je dnes všudypřítomné a pro dobrý život tak zásadní – smrtí. Nizozemsko-turecký umělec absolvoval rezidenční pobyt na Rijksakademie van Beeldende Kunsten a studoval na Sandberg Institutu v Amsterdamu.

